

MUSULMANS CAPTIUS I LLIURES A MALLORCA, UNA DÈCADA DESPRÉS DE LA CONQUESTA CRISTIANA

M. Carme Coll Font
Arxiu del Regne de Mallorca

RESUM

El Llibre Manual de Pere Romeu (1239-1243) ens dona la possibilitat d'analitzar les condicions de vida de la població d'origen musulmà i musulmana a Mallorca. Establim les característiques de la seva captivitat, els seus oficis i ocupacions. Destacam l'aparició de subjectes lliures amb capacitat per a contractar.

ABSTRACT

The Manual Book of Pere Romeu (1239-1243) gives us the opportunity to analyze the population of those who were of Muslim origin and those who followed being Muslim in Mallorca. Our research determines the characteristics of their captivity, their jobs and occupations. We conclude the existence of free subjects with capability to contract.

PARAULES CLAU: Musulmans, captius, lliures, Mallorca, segle XIII.

KEYWORDS: Muslims, captive person, free person, Majorca, thirteenth century.

1. Introducció

En el procés de descripció arxivística de la sèrie d'Escrivania de Cartes Reials del fons de Reial Patrimoni de l'Arxiu del Regne de Mallorca, vàrem apercebre que quaderns o fragments dels primers volums podien complementar-se cronològicament entre sí.¹ Amb la transcripció íntegra es va fer evident que aquests fragments tenien un mateix autor que s'autoidentificava en més d'una ocasió.

La conclusió va ser que es tractava d'un Protocol de Pere Romeu, notari públic de Mallorca, que va exercir al segle XIII a Ciutat de Mallorca.

Com que el volum ens ha arribat fragmentat i separat, el nom del llibre ha de ser l'atribuït històricament als protocols medievals a Mallorca. Després d'estudiar les característiques formals i externes dels documents es decidí anomenar-lo *Llibre Manual de Pere Romeu, notari públic de Mallorca 1239-1243*.² No vol dir que originàriament fos un sol volum que abarcava aquests anys, això no es pot afirmar, perquè els fragments es troben des de fa segles cosits entremig d'altres amb els quals

---

¹ La sèrie *Civitatatis et Partis Foraneae* d'Escrivania de Cartes Reials (ECR) del fons de Reial Patrimoni de l'Arxiu del Regne de Mallorca (ARM). ARM, ECR 341, 342 i 343.

² COLL FONT, M. C.: *El Llibre Manual de Pere Romeu, notari públic de Mallorca (1239-1243)*. Palma, 2012. Tesi doctoral inèdita.

no guarden cap relació. Aquests eren els documents més antics que es guardaven a la Procuració Reial. Amb el pas dels anys la seva consulta es va fer més escadussera fins que arribà un moment que no es feu necessari recórrer a ells per a determinar titularitats de béns immobles i es decidí “arxivar-los”, i així és com han arribat als nostres dies.

La transcripció del *Llibre Manual de Pere Romeu, notari públic de Mallorca (1239-1243)*, amb els documents ordenats cronològicament, ens ha permès conèixer molts documents que havien passat desapercebuts fins el dia d'avui, també ens permet fer una relectura i nova interpretació d'altres que ja coneixiem i tot plegat ens dona una nova percepció d'alguns aspectes d'aquests primers anys de la Mallorca cristiana.

Aquest és un dels deu primers llibres notariaus de la primera meitat del segle XIII de la Corona d'Aragó. El Manual està format pels esborranys o redaccions provisionals dels documents que s'han d'expedir a la notaria, per després lliurar-los en pergami a les persones interessades.³ Consta de 1.652 documents que s'han ordenat cronològicament. Aquesta documentació notarial té el seu principal interès en les dates que abraça, atès que són d'una dècada després de la conquesta cristiana de Mallorca, que coincideix amb el govern de Pere de Portugal.

Aquest article presenta els resultats d'una primera anàlisi dels documents d'aquesta font que fan referència a la població musulmana. L'estructurem, bàsicament, en dos apartats: la seva condició majoritària de captius i els trets característics d'evolució cap a la seva llibertat. Atribuïm la seva condició de persones lliures a l'assumpció de deures i drets contractuals que contenen els instruments del *Llibre Manual de Pere Romeu*, segons la qual cosa es demostra una condició legal de llibertat.

2. Captivitat de la població musulmana, d'origen musulmà o mudèjar una dècada després de la conquesta

El fet de la ordenació cronològica dels documents i sobretot de la transcripció de la font permet tenir perspectiva sobre molts temes,⁴ en alguns casos serveix per a matissar i completar informacions ja conegudes.

Un dels temes que es pot resseguir al llarg dels documents expedits a la notaria de Pere Romeu és el de l'estatus de les persones que són musulmans o tenen un origen musulmà. Els musulmans apareixen en el *Llibre Manual de Pere Romeu* amb dos estatus: com a esclaus captius o com a lliures. Existeix una tercera variació que són els batejats que, com veurem més endavant, poden ser captius i també lliures.

S'ha pogut identificar musulmans o mudèjars en diferents tipologies documentals:

Contractes mixtes de parceria i de talla de captius: 10 documents.

³ Un resum de les característiques de la font es pot consultar a COLL FONT, M. C.: “Aproximació a l'economia i la societat mallorquines de 1240 a través del *Llibre Manual de Pere Romeu, notari públic de Mallorca*”, *XXVI Jornades d'Estudis Històrics Locals: El Regne de Mallorca: Cruïlla de gentes i de cultures (segles XIII-XV)*. Palma, 2008, pàg. 213-227.

⁴ Per exemple el publicat a COLL FONT, M. C.: “Arnau de Togores: l'empremta del guerrer”, *Memòries de la Reial Acadèmia Mallorquina d'Estudis Genealògics, Heràldics i Històrics (MRAMEGH)*, 23 (2013), pàg. 23-37.

Compravendes d'esclaus: 69 documents.

Talles d'esclaus: 39 documents.

Cartes de llibertat: 5 documents.

Contractes de servei: 4 documents.

Contractes d'aprenentatge: 1 document.

Evidentment, la major part d'ells es troba en captivitat. Essent esclau pot ser objecte de transaccions o bé d'acord amb el propietari pot obtenir la llibertat comprant-la a través de talles.⁵

Les condicions de vida dels captius es deixen entreveure en algunes clàusules, per exemple quan Maria, arrom, fa talla a Jaume, batejat: "*Et si forte cubaveris extra domum meam vel fur<t>atus fueris aliquid aut potaveris cum sarracenis vel aufugeris, possum tibi ponere alios ferros in tibia et quicquid michi de dictis denariis michi dedissis ad opus tuum ammissum et sit meu et non tenere tibi de aliquo de predictis*",⁶ és dir que si dorm fora de la casa, o és robat o beu amb altres sarraïns o fuig, el podrà encadenar i a més, tot allò que li hagi pagat fins al moment serà de la propietària.

En altres casos, com el de l'esclau Asmet de Bocheyram, són entregats al mateix moment que un ramat d'ovelles i de cabres per a custodiar segons contracte: "*Bernardus de Sacrista, Maiorice canonicus, cum presenti carta trado et comendo tibi Raimundo Totzo et eius ad bene custodiendum CXC oves de maioribus, et LXXII agnos, et XXX\IIII/ capras de maioribus et XXII edos que omnia custodire habemus fideliter similiter ac quoddam sarraceno nomine Asmeth de Bocheyram que tibi trado*".⁷

3. Captius i lliures amb oficis urbans

A través del Llibre Manual, podem conèixer el treball dels captius que es dediquen a fer produir les terres dels cristians en règim de parceria per al final poder comprar la seva llibertat. També hi ha altres captius que són tallats només amb un preu dels quals no coneixem directament l'ocupació, tot i que, el més probable és que formin part del servei d'una casa. En canvi, el Llibre Manual de Pere Romeu ens proporciona exemples d'esclaus amb oficis que són d'un àmbit urbà: teixidor, sastre, tintorer i ferrer.⁸

---

⁵ Els documents de tallatge de sarraïns inclouen l'arrendament de propietats immobles o parcel·les, o bé a la inversa un instrument de parceria conté talles d'esclaus.

⁶ Document 8 (ARM, ECR 342, foli 12v., de data 23 de gener de 1242). Aquest document ja l'havia comentat SANTA-MARÍA, A., *Ejecutoria del Reino de Mallorca 1230-1343*. Palma, 1990, pàg. 238-239.

⁷ Document 33 (ARM, ECR 342, foli 199, de data 28 d'abril de 1243).

⁸ SOTO COMPANY, R., "La situació dels andalusins (musulmans i batejats) a Mallorca després de la conquesta catalana de 1230", a *Mélanges de la Casa Velázquez*, Tom 30.1, 1994, pàg. 185. Explica la utilització dels musulmans que romangueren a l'illa en dues feines diferenciades: uns continuen exercint oficis artesans en un entorn urbà i els que posen en explotació el sistema agrari. Ricard SOTO cita a LOURIE, E., "Free moslems in the Balearics under christian rule in the thirteen century", a *Speculum*, XIV, 1970, pàg. 624-249 que tracta el primer grup urbà, mentre que ell es centra en el paper dels musulmans captius en el procés de colonització agrari. També ho segueix tractant a JOVER AVELLÀ, G.; MAS I FORNERS, A. i SOTO COMPANY, R., "Colonització feudal i esclavitud, Mallorca 1230-1350", a *Recerques*, 52-52 (2006), especialment a les pàgines 22-26.

Teixidor:

Jaume, batejat, al servei de Maria, filla de Joan, arrom i muller de Dòmenec, arrom, i que ha de comprar-se la llibertat exercint com a teixidor a casa de Maria. En total, haurà de pagar 400 sous melgoresos i, a més, la tercera part dels beneficis producte del seu treball: *“Unde debes michi dare CCCC solidos melgarenses, bone monete curribile, in hunc modum: quod tu maneas mecum et lucratus sis et percaciis \et operatus sis in domo mea de officio textorie ad meis paratibus dicti officii/ prout melius possis bona fide dandum quisque solvis mihi dictos CCCC solidos. Ita de omni lucro, que Deus tibi dederit, interim des michi fideliter terciam partem non computando michi eam in solutione vel forte dictorum CCCC solidorum, et tu accipias duas partes, sic deductis inde duobus denariis quilibet die de quibus facias de omnibus opus tuum comedendi et inducendi totum residuum diarum duarum partium quicquid aut quartum illud fuerit debes michi vel cui volueris integriter et in pace dare et tradere in computo et in solutione dictorum CCCC solidos”*.⁹

Sastre:

L'esclau Abraham és sastre, comparteixen la seva propietat Pere de Bages, clergue, i Arnau Escrivà.¹⁰

Tintorer:

No tots els sarraïns amb ofici són esclaus, per exemple Abdelle Abenbaci, tintorer sarraí, i la muller Maria, no es diu que siguin captius. Apareixen juntament amb dos sarraïns de Lleida: Xarag i Alfonech. Tots tres tenen un deute amb Jafie Alcabeti, jueu.¹¹

Arnau, tintorer i batejat, juntament amb la seva muller Ramona, s'endeuten amb Maimó Abenynabram per 30 sous melgoresos.¹²

Ferrers:

El batejat Miquel entra al servei de Bernat Bassa, ferrer, i també com aprenent de ferrer el 1242.¹³ La durada d'aquest contracte serà de 6 anys i al final Miquel podrà ésser lliure.

Hi ha altres que fan l'ofici de ferrer durant el captiveri. El cas de Jaume, batejat i ferrer, està molt documentat:

-15 d'octubre de 1242. Jaume, batejat i ferrer, ven al ferrer Bernat Bassa un esclau batejat de nom Pere. Preu 40 sous melgoresos.¹⁴

-8 de gener de 1243. Jaume es posa al servei de Gracia Ferrer i Ramoneta, amb la possibilitat que al llarg d'aquests 5 anys es pugui fer talla i ser lliure.¹⁵

⁹ Document 8 (ARM, ECR 342, foli 12v., de data 23 de gener de 1242).

¹⁰ Document 32 (ARM, ECR 342, foli 195, de data 17 d'abril de 1242).

¹¹ Document 36 (ARM, ECR 342, foli 217, de data 29 de juliol de 1243).

¹² Document 10 (ARM, ECR 342, foli 21, de data 2 de març de 1242).

¹³ Document 6 (ARM, ECR 342, foli 37v., de data 9 de setembre de 1241).

¹⁴ Document 21 (ARM, ECR 342, foli 113, de data 15 d'octubre de 1242).

¹⁵ Document 24 (ARM, ECR 342, foli 139v., de data 8 de gener de 1243).

-27 de febrer de 1243. Jaume fa talla amb Berenguer de Cervera i també amb Garcia Ferrer i Ramona, es compromet a servir-los durant 4 anys.¹⁶

-9 de març de 1243. Els cònjuges Gracia Ferrer i Ramona venen els drets que tenen sobre Jaume, batejat, a favor de fra Berenguer de Cervera, preceptor de l'Hospital de Sant Andreu.¹⁷

-10 de març de 1243. Finalment, Berenguer de Cervera ven la meitat dels drets que té sobre Jaume per 60 sous melgoresos a Ramon de Costogia.¹⁸

Tenim dubtes que sigui el mateix Jaume, ferrer i batejat, casat amb Guillemo-na, que s'endeuten amb el jueu Barqueta d'Araon per 13 lliures melgoreses.¹⁹

4. Els sarraïns lliures

La historiografia contemporània que ha treballat el tema de la conquesta de Mallorca i la societat immediatament posterior a aquesta, s'ha interrogat sempre sobre la pervivència o la desaparició de la població musulmana.²⁰ Arran de la transcripció íntegra de tots els instruments del Llibre Manual de Pere Romeu i de la lectura del conjunt, s'han trobat unes quantes excepcions a la regla general de la captivitat dels musulmans. Les persones lliures són les úniques que poden contractar i que són subjecte de dret, amb capacitat per tenir drets i també obligacions. Com que els casos de sarraïns lliures no són nombrosos, els podem tractar detingudament a partir de les evidències que ens mostra la font notarial.

4. 1 La pervivència de nuclis sarraïns

La possible pervivència de nuclis islàmics es tracta en l'article de Guillem ROSSELLÓ BORDOY i de Jaume SASTRE MOLL,²¹ suggerida per la hipòtesi de Joan Vernet sobre la redacció en català i no pas en àrab, llengua que Llull dominava, de la doctrina per la conversió dels musulmans. Per tant Vernet creu que el públic a

---

¹⁶ Document 29 (ARM, ECR 342, foli 163v., de data 27 de febrer de 1243).

¹⁷ Document 30 (ARM, ECR 342, foli 167, de data 9 de març de 1243).

¹⁸ Document 31 (ARM, ECR 342, foli 167v., de data 10 de març de 1243).

¹⁹ Document 27 (ARM, ECR 342, foli 162, de data 23 de febrer de 1243).

²⁰ LOURIE, E., "Free moslems ...", pàgs 624-649; ROSSELLÓ BORDOY i SASTRE MOLL, J., "El mudejarismo en Mallorca en la época de Ramón Llull", a *BSAL*, 39 (1982), pàg. 257-263; SANTAMARÍA, A., *Ejecutoria ...* Santamaría dedica 200 de les 700 pàgines del llibre a la permanència i condició dels musulmans de Mallorca. Per la seva banda, R. SOTO rebutja la hipòtesi de de l'existència del sector de musulmans lliures o amb llibertats reconegudes després de la conquesta. SOTO COMPANYY, R., "La situació dels andalusins (musulmans i batejats) ...", Tom 30.1, 1994, pàg. 178. En contraposició a les teories de Verliden sobre l'existència de musulmans lliures.

Els arrom com a descendents de la població indígena, però dels cristians establerts a Mallorca en plena època musulmana, hem identificat fins a 8 personatges amb la qualificació d'arrom al *Llibre Manual de Pere Romeu*. MONTANER, P. de i RIERA FRAU, M. M., "Los Bennàsser d'Alfàbia: del clan andalusí al llinatge català", a *Homenatge a Antoni Mut Calafell, arxiver*. Palma, 1993, pàg. 180-181; SANTAMARÍA, A., *Ejecutoria...*, pàg. 217-220; SOTO COMPANYY, R., "La població musulmana..."; SOTO COMPANYY, R., "Alguns casos de gestió "colonial" feudal a la Mallorca del segle XIII", a *Estudi General*, 5-6 (1986), pàg. 350-354 i MAS FORNÉS, A., "Idelogia, topònims i llinatges. Algunes consideracions sobre l'ús de la toponomàstica i de l'etimologia com a font per a l'estudi de l'origen dels repobladors de Mallorca (segles XIII i XIV)", a *Mayurqa*, 26 (2000), pàg. 134-135.

²¹ ROSSELLÓ BORDOY i SASTRE MOLL, J., "El mudejarismo ...", pàg. 257-263.

què anava dirigida era a musulmans mallorquins que havien perdut la seva llengua vehicular i que s'expressaven habitualment en català. Els autors diuen que hi ha formes d'artesanía que perduren de l'època musulmana tant en la ceràmica com en la fusteria. També aporten documentació datada 75 anys després de la conquesta en la que s'evidencia l'existència de mà d'obra musulmana que executa les obres de restauració i modificació del palau Reial de l'Almudaina i el castell de Bellver en època de Jaume II i el rei Sanç (1309-1314). D'aquesta mà d'obra es distingeix entre esclaus descendents de musulmans de la conquesta i altres que són esclaus importats. Els autors afegeixen: "Así, confirmada la existencia de una población autóctona musulmana a principio del siglo XIV hay una laguna oscura, hasta ahora insalvable, que abarca desde los mismos años de la conquista hasta los últimos años del reinado de Jaime II, es decir tres cuartos de siglo en la que desconocemos totalmente la evolución de la sociedad autóctona mallorquina".²²

En aquest punt trobem interessant comentar els únics casos de talla de captius esmentades en tot el Llibre Manual i que presenten un avalador. Aquest avalador o fiador és un sarraí lliure que garanteix als cristians el pagament de les talles dels captius: "Salamon Massoch de Scorcha, alcayt de Agrastax". Agrastax és un topònim que no es pot, per al moment, identificar amb un lloc concret. Guillem ROSELLÓ BORDOY parla dels topònims Agrastex, Agraxtas i Agrestes com a noms tardolatins que signifiquen agrest.²³ Salomó Massoc d'Escorca, alcaït d' Agrastax / Agrastay / Agrascax / Agrascay és un personatge enigmàtic, a cavall de dos móns, per una banda és un sarraí lliure i d'Escorca, és a dir, autòcton de Mallorca i, per una altra banda, és un musulmà lliure que els cristians reconeixen com autoritat, l'anomenen alcaït, i ensems està relacionat amb els sarraïns captius, als qual avala. Però el dubte que ens planteja és: ho fa perquè representa a un col·lectiu o comunitat de musulmans, o bé, és per llaços de sang amb els dos captius?²⁴ També es podria tractar d'un sarraí originari de Mallorca exiliat a Menorca i que retorna puntualment a Mallorca per negociar el rescat de la parella de captius. La prudència s'imposa. Caldrà contrastar aquest nom amb altra documentació contemporània que pugui exhumar-se en un futur, abans de donar per segur que pot ser el representant d'una comunitat de sarraïns lliures que viuen a les muntanyes d'Escorca. També algun dia les campanyes arqueològiques previstes als embassaments de Cúber, Gorg Blau i l'alqueria d'Almellutx podran donar dades sobre els suposats poblaments musulmans de la zona.

4. 2 Contractes de sarraïns lliures

Al cap d'onze anys de la conquesta, comencen a aparèixer sarraïns que accedeixen a la llibertat, després d'haver estat sotmesos i de viure captius dels nous se-

²² ROSELLÓ BORDOY i SASTRE MOLL, J., "El mudejarismo...", pàg. 260.

²³ ROSELLÓ BORDOY, G., *El Islam en las Islas Baleares. Mallorca musulmana según la Remenbrança ... de Nunyo Sanç y el Repartiment de Mallorca*. Universitat de les Illes Balears, 2007, pàg. 333, corresponen a topònims situats a Ciutat de Mallorca i al districte d'Inca.

²⁴ Documents 13 i 14. Ricard SOTO havia identificat aquest personatge a l'article "Sobre mudexars a Mallorca fins a finals de s. XIII", a *Estudis de Prehistòria, d'Història de Mayurqa i d'Història de Mallorca dedicats a Guillem Rosselló Bordoy*, Mallorca, 1982, pàg. 206, ho relaciona amb situacions anteriors a la conquesta o amb mercaders estrangers. En la nota 21 diu que potser pel nom podria ser un jueu.

nyors de Mallorca. És un procés normal perquè mentrestant es van produint talles, cartes de llibertat i afranquiments. En tot el Llibre Manual es poden trobar 14 referències de sarraïns que són lliures. En la major part d'aquests casos són clars i no ofereixen cap dubte, mentre que en uns pocs no s'expressa amb prou claredat o són ambigus. Veiem-los a continuació, un per un:

Pere de Bages, batejat, entra al servei de Pere Nunis per un any. Pere Nunis li proporciona menjar i vestit i 20 sous que pagarà a final de l'any.²⁵ També Berenguer, batejat, es posa al servei de Bernat d'Olzet, fill de Bertran d'Olzet li proporcionarà una túnica d'estam fort i capa de drap de Lleida, camises, pantalons, calçat i 20 sous melgoresos de sou.²⁶

Són clarament sarraïns lliures, encara que sense propietats, els cònjuges Masomet Assatja i Axa. Tenen un contracte de servei personal amb Ferrer, bisbe de València i prepòsit de Tarragona.²⁷ Es posen sota la seva protecció i a canvi es comprometen a pagar-li una lliura pugesa per Sant Miquel. S'hi especifica molt clarament que són lliures de poder moure's. Exactament 4 mesos més tard, el 1243 apareixen els mateixos Masomet i Axa pagant part de la talla de la seva filla Maria, captiva de Ramon Salmater. Encara els hi resten per pagar 150 sous melgoresos.²⁸

El 6 de desembre de 1242, Berenguer de Montcada estableix a Abraham Atugabi, suposadament sarraí, encara que no s'especifica. És un contracte amb totes les clàusules dels de parceria per dos esplets del rafal d'Abenxerif a Inca. Li entrega dues parelles de bous i la meitat de les llavors. Els fruits es repartiran a mitges.²⁹ Però no es diu que s'hagi de pagar cap talla. Per tant, sí que es tractaria d'un sarraí lliure conreant terres. Aquesta és una qüestió que neguen altres autors.³⁰

Com a lliure apareix Alí Almoyereni, sarraí, que contreu un deute amb el jueu Barquera Daharo de 46 besants d'argent que ha de retornar al cap de 6 mesos. Per a fer front al deute empenyora dues arques d'aloè, diferents robes i coses diverses. És un musulmà ric, que probablement es dedica a la mercaderia, en tot cas és clar que no és un esclau.³¹ També són mercaders Farrag Saragossa i Abdellà Alfenequi de Lleida que juntament amb Domènec de Caldes gestionaran 55 sous melgoresos de Berenguer de Biansó i que retornaran en haver arribat de Bugia.³²

Pere de Pla i Arnau de Trems declaren que tenen ple coneixement que Abdellà Almerrini és un sarraí lliure i que així era considerat per Nunó Sanç i pel batle F. d'Olzet, difunts.³³ Aquesta certificació notarial està redactada el 1243, quan en fa dos de la mort de Nunó Sanç.

---

²⁵ Document 2 (ARM, ECR 343, foli 269, de data 25 de maig de 1240).

²⁶ ARM, ECR 342, foli 205, de data 13 de maig de 1243, publicat parcialment a SANTAMARÍA, A., *Ejecutoria...*, pàg. 603-604.

²⁷ Document 3 (ARM, ECR 341, foli 119, de data 10 d'octubre de 1240).

²⁸ Document 25 (ARM, ECR 342, foli 141v., de data 10 de gener de 1243).

²⁹ Document 23 (ARM, ECR 342, foli 131v., de data 6 de desembre de 1242).

³⁰ JOVER AVELLÀ, G.; MAS I FORNERS, A. i SOTO COMPANY, R., "Colonització feudal i esclavitud, Mallorca 1230-1350", a *Recerques*, 52-52 (2006), pàg. 23, concretament a la nota 13, fan referència a que en tota l'Escrivania de Cartes Reials (ECR) del segle XIII no hi ha vestigis de sarraïns lliures conreant terres. Abraham Atugabi és un sol cas, però no pot ser atribuïble a un oblit del notari o a un error, perquè el tema de la llibertat és primordial i difícilment un notari ho pot passar per alt.

³¹ Document 18 (ARM, ECR 342, foli 108, de data 6 d'octubre de 1242).

³² Document 26 (ARM, ECR 342, foli 160, de data 19 de febrer de 1243).

³³ Document 35 (ARM, ECR 342, foli 211, de data 20 de juny de 1243).

Les cartes de llibertat també ens donen notícia de captius que assolixen la llibertat: el batejat Arnau la compra per 70 sous melgoresos,³⁴ però acte seguit es posa al servei de Pere Ibanes fins que pagui els 70 sous.³⁵ Altres sarraïns també batejats que obtenen cartes de llibertat són Aziza, Pere, Bernat i Berenguer.³⁶

El 7 de febrer de 1240 hi ha el contracte de servei personal pel qual el sarraí Asmet, fill d'Abdelazis de Beeren, s'encomana a Bernat Julià.³⁷ Es diu la filiació del sarraí, cosa inusual, i creiem que es tracta d'un sarraí lliure perquè d'altra manera no podria contraure l'obligació d'entrar al servei d'un cristià a canvi d'un sou. En aquest context però, resulta estrany que les clàusules són més semblants a les d'un captiu que no pas a una persona lliure, encara que s'insisteix, en la redacció de l'instrument, a fer la comparació amb un serf "*tanquam servum*", el pot vendre i empenyorar... el pot fer capturar com si fos un esclau: "*Ita quod sim vestri homo et servat et [...] me tenere volueris et possis me dare, vendere vel impignorare tamquam servum [...] voluntate sine contradictione alicuius persone. Et si ego a te discesero vel aliquod [...] capere ubique tamquam servis tuis et omnia quecumque decetero lucratus accipio [...] esse legalis et fidelis et obedire tuis preceptis tamquam domino meo. Ad hec ego tibi predicto Asmet dare sicut te decuerit victum et vestitum dum ego te convenio.*"

El 1242 els cònjuges Príam de Figuera i Pelegrina lloguen un hort situat a Ciutat de Mallorca a Alí Alhuarani, que és diu que és sarraí de Berenguer de Palauet. El lloguer és per 8 anys a canvi de pagar un cens, els productes hortícoles són d'Alí.³⁸

També s'esmenten dos personatges que fan de testimonis. Es tracta de "*Martinius, sarracenus et Amet Anatjar de Cepta*".³⁹ Són dos sarraïns, lliures, que fan de testimonis això sí en el tallatge d'Alhag Alí, sarraí de Sevilla, i exigit per J. Abenmartín Arrom.

Un altre dels aspectes interessants és veure quins són els destins dels sarraïns una vegada obtenen la llibertat. A part dels que decideixin quedar a Mallorca, en poques ocasions es fa referència allà on poden dirigir-se una vegada són lliures. El jueu Salomon Bendavec diu al seu sarraí Halef que el durà a Menorca: "*convenio te ducere vel miterre apud Minoricas*".⁴⁰ El jueu Jucef Abensamon es compromet amb Axa Almeleque a portar-la a Alucemas i a Bugia: "*convenio te mittere pro Albuacia apud Bogeam*".⁴¹ En tots dos casos s'especifica que els darrers 10 sous que els restin de pagar per la seva talla els invertirà el propietari per enviar els excaptius a Menorca o al nord d'Àfrica.

³⁴ Document 4 (ARM, ECR 342, foli 35, de data 22 d'agost de 1241).

³⁵ Document 5 (ARM, ECR 342, foli 35, de data 22 d'agost de 1241). Amb prestació d'homenatge.

³⁶ Document 14 (ARM, ECR 342, foli 89v.); document 16 (ARM, ECR 342, foli 91); document 19 (ARM, ECR 342, foli 108v.) i document 22 (ARM, ECR 342, foli 120v.).

³⁷ Document 1 (ARM, ECR 342, foli 56, de data 7 de febrer de 1240).

³⁸ ARM, ECR 342, foli 93, de data 16 d'agost de 1242 i document 17 (ARM, ECR 342, foli 94, de data 20 d'agost de 1242).

³⁹ Document 7 (ARM, ECR 342, foli 39, de data 16 de setembre de 1241).

⁴⁰ Document 9 (ARM, ECR 342, foli 21, de data 27 de febrer de 1242).

⁴¹ Document 11 (ARM, ECR 342, foli 77v., de data 29 de maig de 1242).

4. 3 Dret o ús de mostalafia

Aquest dret o ús de mostalafia fa referència al preu que pagaven els captius sarraïns que eren afranquits i que volien tornar a la seva terra d'origen. Els propietaris de captius van veure que podien fer negoci amb la revenda dels captius que es trobaven lluny de la seva terra. Aquesta revenda va ser organitzada des de molt aviat a través de persones especialitzades a negociar rescats i retornar captius. Aquest ofici en terres catalanes des del segle XII va ser anomenat mostolaf (o també motolafs, i més endavant eixees o alfaquecs). La redempció de captius tenia una vessant pública perquè afectava a les relacions exteriors (pau i guerra), per això la mostalafia era un regalia del príncep, monopoli de la corona que amb el temps es cedí a determinades persones o famílies a canvi de préstecs pecuniaris.⁴²

En el Llibre Manual de Pere Romeu es demostra que la mostalafia també existia els primers anys de la Mallorca cristiana. Concretament la notícia és a través de la societat que formen Bernat Rabassa i G. Blader per traslladar captius de Ceuta a Mallorca i de Mallorca a Ceuta: "*Bernardus Rabassa et G. Blader cum presenti carta facimus inter nos societatem tenendam et observandam per duos viaticos, scilicet, de Cepta usque ad Maiorice et de Maorice ad Ceptam predictam, et de Ceptam ad Maioricas et de Maiorice ad Cepta videlicet in mostalafia, videlicet, in captivis christianis et sarracenis extrahendis*".⁴³ Més tard tornen a fer transport de captius com ho posa de manifest el préstec de 46 besants d'argent que contreuen G. Blader i Bernat Rabassa amb Martí Bertran per a vendre Mahomet Almalequi a Ceuta. Eixugaran el préstec en torna a ser a Mallorca,⁴⁴ el text diu: "*G. Blader et Bernardus Rabassa uterque pro toto debemus tibi Martino Bertrando et tuis XLVI besantes argenti et pensi pro precio cuiusdam sarraceni nomine Mahomet Almalechi et nobis vendidisti ad usum et formam mostalafie; promittimus paccare in reditu presentem viaticum quod modo facimus apud Ceptam vel ad sabut salvos in terra intus Maiorice, super omnia bona nostra. Testes et cetera Petrus Strayn et G. Ferran*".

Es pot deduir que la societat dels mercaders G. Blader i Bernat Rabassa era concessionària reial del transport de sarraïns redimits de Mallorca cap a les terres d'origen, és a dir, que estaven autoritzats pel rei per exercir la mostalafia, almenys pel que fa a la ruta d'anada i tornada al nord d'Àfrica.

4. 4 L'estatus dels batejats

Els batejats apareixen com a subjectes de dret, molt comunament per endeutar-se, sovint per a poder pagar la seva redempció:

⁴² FERRER I MALLOL, M.T., "Els redemptors de captius: mostolafs, eixees o alfaquecs (segles XII-XIII), a *Medievalia* 9, 1990, pàg. 85-166.

⁴³ ARM, ECR 342, foli 124v., de data 22 de novembre de 1242. Aquest document ja es coneixia i s'ha utilitzat per a demostrar l'existència de les societats o companyies mercantils mallorquines en el segle XIII. ORTEGA VILLOSLADA, A., *El reino de Mallorca y el mundo atlántico (1230-1349). Evolución político-mercantil*. UNED, 2008, pàg.144, nota 132 la paraula mostalafia es presta a confusió per l'ús de les minúscules en topònims i majúscules en els que no ho són.

⁴⁴ ARM, ECR 342, foli 144v., de data 2 d'abril de 1243, publicat parcialment a SANTAMARÍA, A., *Ejecutoria ...*, pàg. 600.

- Arnau, tintorer batejat, i Ramona s'endeuten amb Maimó Abenynabram per 30 sous melgoresos, a retornar en tres mesos.⁴⁵

- Jaume, batejat de Búger, s'endeuta amb Bernat Rubí per 50 sous melgoresos que li ha retornar en dos anys.⁴⁶

- Bernat Sanç, batejat, entra al servei de Joan Garcia, canviador, després d'haver comprat la seva llibertat a Esteve Sastre.⁴⁷

- Jaume Ferrer, batejat, i Guillemona, cònjuges, contreuen un debitori de 20 sous melgoresos amb Barqueta d'Araron, si no els retornen en termini pagaran 5 sous cada mes.⁴⁸

- Jaume Ferrer, batejat, reconeix tenir una comanda de 90 sous melgoresos.

- Guillem F., batejat i germà de Jaume F., s'endeuta amb Pere de Portugal per 100 sous melgoresos que ha de retornar en un any. Es posa personalment com a penyora.

Els deutes per redempció poden ser llargs de pagar. Així per exemple, Pere Egidi i Elisenda, cònjuges, s'endeuten per acabar de pagar la llibertat d'ell, Pere Egidi, amb Bertran d'Ululla. Pere Egidi era batejat de Bernat d'Ululla.⁴⁹

Aquests subjectes encara que estiguin batejats, si no han pagat el seu rescate poden ser objecte de canvis i transaccions. Ja hem vist el cas del batejat Jaume que apren l'ofici de ferrer amb Bernat Bassa, i que és venut i la seva propietat compartida entre dos senyors. I també, per exemple, Bernat, batejat i negre, és venut en comanda a Sicília per Esteve Sastre en nom de J. de Caldes.⁵⁰

De fet, en els contractes de tallatge del protocol de Pere Romeu s'especifica que no s'eximeix de pagar en cas d'escapar-se, de ser robat i, a mesura que s'avança en el temps, el notari afegeix que el fet de ser batejat tampoc serà motiu per deixar de pagar: "*quod si dictis Ali aufugerit vel obierit au se babtizavit vel aliquid furtum fecis non posse me exusare vel differre ad solvendum dictum debitum*".⁵¹ És a dir que degué ser una pràctica emprada pels captius que volien ser lliures que es convertien al cristianisme amb l'esperança de poder deixar de pagar o pagar menys.

4.5 El llaç familiar dels sarraïns i batejats

Es detecta l'existència d'una memòria familiar, la solidaritat i el suport mutu que hi ha per part de sarraïns lliures que paguen el rescate d'altres que són fills i germans encara captius. Aquesta circumstància ens fa pensar que aquest sarraïns són d'origen autòcton. Són sarraïns que visqueren el xoc violent amb els cristians. Hi ha la

⁴⁵ Document 10 (ARM, ECR 342, foli 21, de data 2 de març de 1242).

⁴⁶ Document 15 (ARM, ECR 342, foli 90v., de data 16 d'agost de 1242).

⁴⁷ Document 20 (ARM, ECR 342, foli 108v., de data 7 d'octubre de 1242) i la compra de llibertat és el 19 (ARM, ECR 342, foli 108v., també de 7 d'octubre de 1242).

⁴⁸ Document 27 (ARM, ECR 342, foli 162, de data 23 de febrer de 1242).

⁴⁹ Document 34 (ARM, ECR 342, foli 206v., de data 19 de maig de 1243).

⁵⁰ ARM, ECR 342, foli 144, de data 26 de març de 1243, publicat parcialment a SANTAMARÍA, A., *Ejecutoria ...*, pàg. 599.

⁵¹ ARM, ECR 343, foli 82, de data 20 de juny de 1242. Per exemple, en el document 13 (ARM, ECR 342, foli 89v., de data 12 d'agost de 1242).

possibilitat raonable que d'entre els que sobrevisqueren a la topada violenta hi hagués infants de curta edat que en aquell moment queden orfes. Per exemple infants de menys de 10 anys, que passats de 10 a 14 anys són els batejats que trobem en el protocol de Pere Romeu, ja batejats i absorbits pel cristianisme. Els provinents de ràtzies pirates o del cors, considerem que és més difícil que arribin en grups familiars, a part que abans d'arribar a Mallorca com a botí poden haver estat venuts en altres places i de forma dispersa; per exemple sembla que els desplaçaven a Sicília.⁵² Tot plegat fa més rar el manteniment del contacte entre familiars.

En canvi, al llarg del protocol de Pere Romeu trobem exemples d'ajut mutu entre familiars. Per suposat són individus molt empobrits, que segurament visqueren un calvari, que fa que les relacions entre ells també siguin difícils. Per exemple els germans Jaume i Guillem Ferrer, ambdós batejats.⁵³ Per ajudar a Guillem, el seu germà Jaume Ferrer i la cunyada Guillemona es veuen obligats a demanar 13 lliures melgoreses al jueu Barqueta Araron. Es comprometen a pagar 20 sous en 13 mesos, si no compleixen hauran de pagar 5 sous melgoresos de multa cada mes. Les 13 lliures melgoreses les entreguen a Guillem per poder-se redimir de la captivitat de Pere de Portugal, però l'entrega no és gratuïta, al menys en la forma escrita, perquè Guillem es compromet a restar al servei dels cònjuges: Guillem els promet "*non exeam de domo tua neque iamdicta in aliquo loco sine voluntate vestra vel edam sive bibam cum aliquibus aliis quousque sis solutis de predictis et singulis quod vis fecero possis stanti me mittere in ferris. Et obligo persona me et omnia bona mea ubique. Et hec juro et cetera promitto, sub vigore sacramentum, quod non exeam de insula vel Civitate Maiorice in meis pedibus vel alienis quisque sis paccatus*". És un document curiós perquè té una anotació de 1248 del jurament de Guillemona, ja vídua, que es declara la tutora de Guillem: "*Juravit G., uxor quondam Jacobi F., in posse Aris Ivaynes, vicarii Maiorice, tutrix legitime infantum cum dicto Pocobo et sit et dixit per sacramentum quod amisserat hec instrumentum. Unde dictus Ariz Ivanes, vicarius predictis, mihi Petro Romei, notario, hec instrumentum reperare XI kalendas aprilis anno Domini MCCXLVIII, presentibus Raimundus de Berga, Petrus Balsa, Vincencius de Xea, Berengarius de Ruppe et G. de Podio. Firmavit Aris Ivaynes, vicarius predictis.*"

També hi ha llaços familiars en el cas dels cònjuges Masomet Assatja i Axa que fan el possible per afrontar la talla de la seva filla Maria, captiva de Ramon Salmater.⁵⁴

És probable que també hi hagués lligam familiar en el cas del rescat de la parella Alí Abensuleimon i Aziza per part de "Salamon Massoch de Scorcha, alcayt de Agrastax",⁵⁵ com ja hem comentat.

---

⁵² ARM, ECR 342, foli 32v., de dates 5 i 9 d'agost de 1241, respectivament.

⁵³ Document 27 (ARM, ECR 342, foli 162, de data 23 de febrer de 1243) i document 28 (ARM, ECR 342, foli 162, de la mateixa data).

⁵⁴ Document 28 (ARM, ECR 342, foli 141v., de data 10 de gener de 1243).

⁵⁵ Document 13 (ARM, ECR 342, foli 89v., de data 12 d'agost de 1242) i document 14 (ARM, ECR 342, foli 89v., de la mateixa data).

5. Conclusions

Dels musulmans hem pogut conèixer novetats interessants sobre els oficis exercits per aquest col·lectiu, tant els captius com els pocs que són lliures. Entre ells hi ha teixidors, sastres, tintorers i ferrers. També tenim novetats sobre la pervivència de sarraïns a les muntanyes en la persona de Salomó Massoc d'Escorca, alcaït d'Agrastax / Agrastay / Agrascax / Agrascay, personatge misteriós de qui queda per fer nous contrastos documentals i arqueològics. Hem pogut analitzar la categoria social dels batejats i els seus drets i deures, i com per evitar que cada vegada fossin més els seus drets a la notaria de Pere Romeu s'arriba a especificar en clàusules que la condició de batejat no l'eximirà de les seves obligacions, per exemple del pagament del total de la llibertat. Es documenten les solidaritats entre les famílies, entre pares i fills i també entre germans, entre aquests creiem plausible que es tracti de musulmans autòctons supervivents de la conquesta. En tot cas ha quedat clar el potencial lucratiu que suposa la pràctica de la captivitat, basada en la seva compravenda; per això a les ràtzies cristianes continuades des de Mallorca practicades contra la costa de la península ibèrica encara musulmana, "*lucrando contra mauros/ sarracenos*" on no hi ha dubte que el botí més preuat, a més de les monedes d'or i plata, havien de ser les persones que es podien vendre en qualsevol port del Mediterrani. A les ràtzies hi participen gent amb esperit aventurer, però també poderosos socis capitalistes que no deixen perdre l'ocasió d'aconseguir ésser més rics, per exemple el bisbe Ramon de Torrella. Com a captius, els musulmans produeixen riquesa amb la força del seu treball. I si volen ser lliures han de pagar el seu rescate amb monedes. Una vegada són lliures i volen abandonar Mallorca, ho poden fer a través de la mostalafia, exercida per persones que estaven habilitades per l'autoritat reial a l'efecte, és a dir, portar-los al nord d'Àfrica. Aquest ofici i aquesta costum o ús s'ha documentat per primera vegada a Mallorca.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Document 1

1240, febrer, 7.

Contracte de servei personal pel qual Asmet, sarraí, s'encomana a Bernat Julià.

<ECR 342, foli 56, doc. 2>

VII <idus februarii>.

Asmet sarracenus, filius quondam Abdelazis de Beeren, cum [...] ^a tibi Bernardo Juliani. Ita quod sim vestri homo et servat et [...] ^b me tenere volueris et possis me dare, vendere vel impignorare tamquam serv [...] ^c voluntate sine contradictione alicuius persone. Et si ego a te discesero vel aliquod [...] ^d capere ubique tamquam servis tuis et omnia quecumque decetero lucratus accipio [...] ^e esse legalis et fidelis et obedire tuis preceptis tamquam domino meo. Ad hec ego tibi predicto Asmet dare sicut te decuerit victum et vestitum dum ego te convenio. Testes Bertholomeus de Balagerio, et Petrus Tonsoris et G. Adobador. ^f

a. Part il·legible corresponent a dues paraules. b. Part il·legible corresponent a dues paraules. c. Part il·legible corresponent a dues paraules. d. Part il·legible corresponent a dues paraules. e. Part il·legible corresponent a dues paraules. f. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 2

1240, maig, 25.

Contracte de servei de Pere de Bages, batejat, a Pere Nuniz per un any. Pere Nuniz es compromet a donar aliment i vestit i 20 sous que es pagaran al final del termini.

<ECR 343, foli 269, doc. 2>

VIII kalendas junii.

Petrus de Bagis, bapuzatus, promitto vobis Petro Nuniz quod de presenti die, qua presens scribitur, usque ad unum annum stare vobiscum et serviam cum fidelitate, humilitate et patientia, die ac nocte, secundum posse meum. Et hec juro. Et ego convenio tibi dare victum per totum dictum terminum prout te deceat, et colam te sanum et infirmum, et tunicam bruni et unam subuculam et bragas; et pro solidata XX solidos quos tibi solvam in capite termini. Obligo bona. Testes Martinus Yvanyes et Cenilac. ^a

a. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 3^a

1240, octubre, 10.

Contracte de protecció de Masomet Assatja i la seva muller Axa amb Bernat de Santa, com a procurador de Ferrer, bisbe de València i prepòsit de Tarragona. Es comprometen a pagar-li 1 lliura per Sant Miquel. Són lliures de poder moure's.

<ECR 341, foli 119, doc. 5>

VI idus octobris.

Masomet Assatja *et uxor Axa per nos et nostros mittimus nos in speciali diffinimus* [.]^b <custo>dia Dei *et vestri Bernardo de Sancta, procuratoris domini Ferrari, Dei gratia electi Valencie et prepositi Terrachone. Ita quod promittimus esse vestri homines et fideles, nomine dicti electi domini simul in insula Maioricarum; et promittimus <deinde> annum pro regressum vobis vel tui dictis prepositum in festo Sancti Michaelis unam libram p<ugesam> bone ad legale pensu Civitatis Maioricarum. Tamen si voluerimus ire ad aliquas partes sarracenas vel christianorum quod possumus si<ne con>traditione, iure vel demanda electi predicti. Ad hec ego Bernardus, procuratoris, recipiens vos predicti, promitto vos et bona vestra salvare vel deffendere^c ex parte dicti domini electi et prepositi Terrachone, bona fide. Testes Berengarius de Fortam et G. Tonsoris.*

a. Al marge esquerre paccabit IIII denarios. b. Part il-legible corresponent a una paraula. c. Segueix cancel-lat ubique.

Document 4^a

1241, agost, 22.

Carta de llibertat atorgada per Pere de Borgia a Arnau, batejat, per 70 sous melgoresos. Fiador G. de Barenys.

<ERC 342, foli 35, doc. 1>

XI kalendas septembris.

Petrus de Borgia per me et meos cum presenti carta profiteor et recognosco tibi Arnaldo, bapuzato meo, te venisse mecum ad certam et manifestam compositionem tue redemptionis de qua redemptione donas michi incontinenti LXX solidos melgoresos quos a te numerando habuisse et recepisse profiteor renuntio et cetera. Unde de tota tua redemptione facio tibi finem perpetuum et pactum de non petendo facimus que cum presenti carta libere, quietius et alforre sic quod michi vel tua pro me de aliquo [.]^b de aliquo mei tenearis. Immo possis ire, manere et redere ubique et facere omnes tuas voluntates, prout melius potest dici et intelligi ad tuum bonum intellectum; et renuntio omni iuri, et cetera. Fideiussor G. de Barenys quicum me et sine me de predictis teneatur. Testes G. de Bosseges, et G. Colrat, et Gueraldus Capellanus et Benedictus de Portugalle.^b

a. Al marge esquerre l'abreviatura pa de paccata. b. Part il-legible corresponent a una paraula. c. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 5

1241, agost, 22.

Reconeixement de deute atorgat per Arnau, batejat, a favor de Pere Ibanes de 70 sous melgoresos que li deu de la seva redempció. Es compromet a restar al seu servei fins que li hagi pagat els 70 sous.

<ERC 342, foli 35, doc. 2>

Arnaldus, babtitzatus, predictis cum presenti carta profiteor et recognosco tibi Petro Yvayes et tuis me debere tibi LXX solidos melgarenses quos michi acomodavisti ad redemptionem meam, super quibus renuntio et cetera. Unde promitto et bona fide convenio quod tandiu stem tecum quousque dictos LXX solidos melgarenses tibi et tuis solverim voluntatem tue obediendo interim tuis preceptis, die ac nocte, secundum posse meum. Promittentes tibi sub fide homagii quod tibi facio de presentibus manibus et ore mee propriis corporaliter quod ego a te non recedam quousque tibi dictum debitum tibi solvere, vel aliquid de tuo nec asporte quod si facere possis me capere ubique et revertatur et in tuum posse et convenio restituire forisfacturam; et item obligo omnia bona mea ubique. Et ad hec ego Petrus Ynanes convenio dare tibi dicto Arnaldo per totum terminum quod michi proveriis victum et vestitum, prout te deceat et colem sanum et infirmium, et dare pro solidata pro quolibet anno X agnos caps d'ayns; obligo omnia bona mea. Testes Aris Yvanes, et Geraldus Capellanus, et frater Johannes et Benedictus de Portugalle.

Document 6

1241, setembre, 9.

Contracte d'aprenentatge de ferrer i de servei personal pel qual Miquel, batejat, es compromet amb Bernat Bassa per sis anys des de la propera festa de Tots Sants a servir i aprendre l'ofici. En acabar el contracte Miquel serà lliure.

<ECR 342, foli 37v., doc. 4>

Michaelis, babtizatus, cum presenti carta promitto et bona fide convenio tibi Bernardo Basse, domino meo, quod de proximo festo Omnium Sanctorum ad VI annos continuos et completos stem tecum et serviam tibi et cuicumque volueris in officio tuo ferrarie et in aliis in quibus me necesse habueris vel te de me servire volueris. Promittens quod infra hunc termino de te non discedam vel aliquid de tuis non asportem, vel si feceris possis me capere ubique, et ego restituo forisfacturam et dies quibus causa infirmitatis vel modis aliis tibi deffero. Promittendo etiam quod sim vobis fidele et legale de corpore meo, officio et rebus in omnibus et quod non descipiam te meo sciente in aliquo vel aliquod tibi non furtatus sum \vel faciam furtari./ quod si fecero, hec presens carta nullum optineat valorem vel firmitatem neque de aliquibus pactis tamen inter me et te fuit sunt non tenearis et ut hec attendam et compleam. Obligo me personaliter et omnia bona mea. \Et hec juro/. Ad hec ego Bernardus Bassa predictis, in intuitu procatis et amore Dei, facio tibi dicto Michaelis de pretibus tuis victum et vestitum et colam sanum et infirmium et tu restituas dies et cetera et sit quod in capite termini predicti convenio te facere alforre et librem, prout melius possit dici ad tuum tuorumque bonum intellectum, sit de dicto termino in anno de aliquo mihi vel alicui per me de aliquo non tenearis ullo modo tamen completo a te michi servicio in omnibus predicto quod debes facere prout in presenti instrumento continetur. Obligo bona mea. Testes Bernardus Brossa et Bernardus de Montepesulano et Berengarius F. de Milano et G. Mir.^a

Per alphabetum.

a. *Instrument no ratllat amb línies verticals.*

Document 7^a

1241, setembre, 16.

Talla que concedeix J. Abenmartí, arrom, a Alhag Ali, sarraí seu de Sevilla, per valor de 40 besants d'argent que ha de pagar al primer Sant Miquel i al llarg d'un any.

<ECR 342, foli 39, doc. 2>

J. Abenmartin, arrom, profiteor *et* recognosco tibi Alhag Ali de Exibilia, sar-raceno meo, te venisse mecum ad taliam *et* certam compositionem redemptionis tue. Unde debes mihi dare quadraginta bisancios argenti sive rectique ponderis quos debes michi solvisse de proximo festo Sancti Michaelis ad unum annum continuum, videlicet, quantum potero de dicta redemptione in primo venturo festo Natalis *et* in primo festo Pasche Domini similiter quantum potero, *et* in proximo festo Sancti Johannis Bap-tiste quantum poteris *et* quicquid remanserit de dicta redemptione solvas inde proximo festo Sancti Michaelis ad unum annum. *Et* soluto a te michi omnes predictos L besantes deinde sis forro *et* libere, sic quod tibi aliquid aliud petere non possum vel demandare ullo modo; immo possis ire, manere, redire ubique ad tuas voluntates sine contra alicuius vel cui. Ad hec ego Alhag Ali, predictis, laudans hec promitto hec eodem observare *et* complere bona fide; obligo me *et* omnia bona mea ubique. Testes J. de Ospitale, Arnaldus de Ultraria, Martinus, sarracenus, *et* Amet Anatjar de Cepta.

a. *Al marge esquerre l'abreviatura pa de paccata.*

Document 8

1242, gener, 23.

Talla atorgada per Maria, filla de Joan, arrom, i muller de Domènec, arrom, a Jaume, batejat, per 400 sous melgoresos. A més, li ha d'entregar la tercera part dels guanys que obtingui amb el seu ofici de teixidor en cas que exerceixi a casa de Maria i amb els seus aparells.

<ECR 342, foli 12v., doc.2>

X kalendas februarii.

Maria, filia Johannes, arrom, consilio voluntate Dominici, arrom, viri mei, profiteor *et* recognosco tibi Jacobo, bap-tizato meo, *et* tuis te venisse mecum ad taliam *et* certam compositionem redemptionis tuis. Unde debes michi dare CCCC solidos melgarenses, bone monete curribile, in hunc modum: quod tu maneat mecum *et* lucratus sis *et* percacius *\et* operatus sis in domo mea de officio textorie ad meis paratibus dicti officii/ prout melius possis bona fide dandum quisque solvis mihi dictos CCCC solidos. Ita de omni lucro,^a que Deus tibi dederit, interim des michi fideliter terciam partem non computando michi eam in solutione vel forte dictorum CCCC solidorum, *et* tu accipias duas partes, sic deductis inde duobus denariis quilibet die de quibus facias de omnibus opus tuum comedendi *et* inducendi totum residuum diarum duarum partium quicquid aut quartum illud fuerit debes michi vel cui volueris

integriter et in pace dare et tradere in computo et in solutione dictorum CCCC solidos. Tamen quamcicius solveris nisi dictorum CCCC solidos melgarenses sis deinde sis forre et libre sic quod possis manere, ire et dire. Tamen si in domo mea non habueris quod texeas vel in quo lucratus sis, possis ire ubique volueris per Civitatem Maioricarum ad operandum de dicto officio textore vel facere quocumque opus volueris ubi lucrari possis et quicquid extra domum, si hec casu devenerit, de dicto officio lucratus fueris vel alio habeas michi totum dare in computo dicte redemptionis lucratis duobus denariis quibus die quas accipios ad faciendum opus tuum ut dictum est. Et si forte cubaveris extra domum meam vel fur<▷atus fueris aliquid aut potaveris cum sarracenis vel aufugeris, possum tibi ponere aluos ferros in tibia et quicquid michi de dictis denariis michi dedissis ad opus tuum ammissum et sit meu et non tenere tibi de aliquo de predictis. Tamen si hec compleveris non possim te vendere ullo modo. Ad hec ego dictus Jacobus laudans hec gratis et absque ut promitto hec eadem omnia et singula attendere et complere bona fide; obligo cum personaliter et omnia bona nostra. Testes Bernardus de Podio de Barchinona, Stephanus, arrom, Lanyar Amici.

a. *Segueix ratllat bono et percatio.*

Document 9

1242, febrer, 27.

Talla atorgada per Salomon Bendavec, jueu, a Halef Ibentaderahmen, sarraí seu, per 20 besants d'argent.

<ECR 342, foli 21, doc. 1>

III kalendas marci.

Salamon Bendavech, judeus, profiteor et recognosco tibi Halef Ybentaderahmen, sarraceno meo, te venisse invicem ad talliam et certam compositionem et talliam redemptionis tue unde debes michi dare XX besantes argenti fine rectique pensi quos solves mihi sicut eos Deus tibi dederit tamen quamcicius solveris michi. Inde X besantes convenio te ducere vel mitere apud Minoricas pro residuis X besantes nomine vacie persolvendis tamen quamcicius solveris michi vel meis dictos XX besancios deinde sis libre et alforre et convenio tibi facere firmari instrumentum alforrie sine aliqua conditione, prout melius potest dici. Ad hec ego dictus Halef, sarraceno, laudans et confirmans hec convenio hec attendere bona fide, obligo personam meam et omnia bona et cetera. <Testes> Bertrandus de Casella et J. Abennasser <et> Petrus J.

Document 10

1242, març, 2.

Debitori que atorguen els cònjuges Arnau Tintorer, batejat, i Ramona a favor de Maimó Abenynabram, jueu, de 30 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 21, doc. 5>

VI nonas marcii.

Arnaldus Tintorerius, babtitzatus, et uxor Raimunda debemus uterque pro toto tibi Maymono Abenynabram, judeo, et tuis XXX solidos melgarenses quas habuise se profitemur. Paccatuos hinc ad tres menses, super omnia bona nostra. Et hec juramus. Testes.^a

a. *Manquen els testimonis.*

Document 11

1242, maig, 29.

Talla atorgada per Jucef Abensamon, jueu de Sigilmassa, a favor d'Axa Almelequi, sarraïna seva, per 34 besants d'argent.

<ECR 342, foli 77v., doc. 7>

Jucef Abensemon, judeus de Silgilmensa, profiteor et recognosco tibi Axie Almelequie, sarracena mea, te venisse mecum ad talliam et certam compositionem redemptionis tue. Unde debes mihi dare XXXIII bisancios argenti et pensi quos debes solvere per duos annos et si interim solveris sis libera et alforra sic quod non deinde tenere mihi de aliquo immo possis et cetera. Tamen si in capite dictorum duorum annorum remanserit de dicta redemptione X bisancios ad solvendam, convenio te mittere pro Alhuacia apud Bogeam per dictos X bisancios, sic vero pro ab hac die in antea provideas in omnibus tuis necessariis sine mea missione et si antequam solveris michi dictos XXXIII bisancios aliquid furtata fueris vel aufugeris non tenere tibi de predictis, immo sis captiva queadmodum modo eras et quidquid michi solveras de dictis XXXIII bisancios sicut meum et ad opus tuum amissum. Ad hec ego Axia convenio attendere hec omnia et singula; obligo me personaliter et omnia bona mea ubique. Testes Bernardus de Montepessulano, et G. Pellicer, Astrug de Marcilia et Jucef, macellarii.

Document 12

1242, juny, 20.

Talla atorgada per Abraham Abenbahemen de Sigilmassa, jueu, a favor de Aly Abenhomea de Granada, sarraí seu, per 104,5 sous que haurà de pagar al llarg de dos anys.

<ECR 342, foli 82, doc. 2>

XII kalendas julii.

Abraham Abenbahamen de Sigilmensa, judeus, profiteor tibi Aly Abenhamet de Granata, sarraceno meo, et tuis te venisse mecum ad talliam et certum compositioni et redemptionis. Unde debes mihi dare CIII solidos et medie quos debes michi solvisse infra duos annos continuos venientes, scilicet, unoque mense III solidos et VIII denarios et ultra dictam redemptione debes^a mihi dare qualibet die unum denarium quousque solveris mihi omnes dictos CIII solidos et medie. Et tu provideas in omnibus tuis necessariis sine mea missione; et si forte antequam me solveris tu aliquid furtatus fueris vel fugeris vel te babtizari feceris similiter teneris dare et

solveri mihi dictam reddes et si aufugeris vel fur<t>atus fueris aliqui tibi non teneari de predictis suo posse te vendere et sis captivus sicut eras et quicquid mihi de dicta redemptionis solvis sit meum et ad tuum opus amissum, tamen quamcicius me solveris de dictis omnibus deinde sis libre et alforre et cetera. Ad hec ego Ali convenio attendere et cetera et laudo hec omnia. Testes J. Tonsor, et Arnaldus de Voltraria et Jucef, carnifice.^b

a. *Segueix repetit debes.* b. *Instrument no ratllat amb ratlles verticals.*

Document 13

1242, agost, 12.

Talla atorgada per Salamon Abenjucef de Telemecen, jueu, a favor de Alí Abensuleimon, sarraí seu, per 150 sous melgoresos. Salamó Massoc d'Escorca, alcaït de Agrastax, avala el deute.

<ECR 342, foli 89v., doc. 3>

II idus augusti.

Salamon Abenjucef de Tiliniseni, judei, cum presenti carta profiteor tibi Ali Abensuleymen, sarraceno meo, te venisse mecum ad compositioni redemptiones tue unde debes michi dare CL solidos melgarenses; de quibus debes michi solvere LXXVⁱⁿ primo festo venturo Sancti Michaelis, et in primo venturo festo Sancti Petri et Felicis augusti alios LXXV solidos melgarenses. Et quamcicius solveretis michi convenio tibi facere instrumentum alforie, sicut melius potest dici et cetera. Ita quod, ego Ali predictis dono paccatorem et datorem dictorum CL solidos melgarenses tibi dicto Salamoni Massoch de Scorcha, alcayt de Agrastax, qui de predictis CL solidos tibi et tuis mecum et sine me teneatur causa, tam in vita quam in morte. Ad hec ego Massoch predictis gratis constituo me paccatorem et datorem tibi dicto Salamoni debiti dicto Ali Asineo eo promittens tibi dictos CL solidos melgarenses cum eo et sine eo solvere tibi vel cui volueris in terminis instituistis sic quod si dictis Ali aufugerit vel obierit au se bapuzavit vel aliquid furtum fecis non posse me exusare vel differre ad solvendum dictum debitum; obligando me personaliter et omnia bona mea ubique. Tamen si forte non solvero tibi dictos CL solidos melgarenses in dictis terminis quicquid tibi solvere de dictis CL solidos, sit tuum ad opus nostrum amissum et non tenearis michi vel dicto Ali de predictis, immo sit idem Ali in tua servitute quem ad modum modo erat totum et alio instrumento. Testes Bernardus de Spinaversa, Johannes Forner, et Arbertus Sarchubus et G. F.

Document 14

1242, agost, 12.

Carta de llibertat atorgada per Salamon Abenjucef de Telemecen, jueu, a favor de Aziza, sarraïna seva, per 45 sous melgoresos. Salamó Massoch de Scorcha, alcaït d'Agrascall, actua com a fiador.

<ECR 342, foli 89v., doc. 4>

Salamon Abenjucefh Tilinsini profiteor et recognosco tibi Aziza sarracena mee te solvisse michi XLV solidos melgarenses pro quibus mecum venisti ad compositionem tue redemptionis. Unde me quia sum paccatus; renuntio exceptione peccunie et cetera per me et meos solvo et diffinio te et penitus extraho de mea servitute. Ita quod decetero, sis forra et libera et possis ire, manere et redire ubique ad tuas voluntates, sine alicuius contradictione. Testes desuper.

Non tradatur dictum ipsa Aziza faciat quodam instrumentum quod teneatur pro viro suo Ali dicto Massoc de omnium illo quod solverit pro ea Salomon pro ea tam in vite quam in morte.

Document 15

1242, agost, 16.

Comanda de 50 sous melgoresos que reconeix tenir Jaume, batejat de Búger, de Bernat de Rubí.

<ECR 342, foli 90v., doc. 1>

Jacobus, babtizatus, de Buger, profiteor et recognoscimus tibi Bernardo de Rubi et vestris me habuisse et recepisse in tua comanda L solidos melgarenses, renunciamus hinc ad unum annum XXV solidos melgarenses paccaturos in hinc ad duos annos^a alios XXV solidos melgarenses vel antea si hunc de possum solvero vel si michi [.]^b de quo possum solvere. Obligo omnia bona mea et cetera, solutis a me tibi dictos L solidos melgarenses dictum non possis michi aliquid petere vel demandare, immo sim absolutus et lubus sicut quod et decedo de aliquo non teneare et cetera, et hec juro nisi quitium. Ad hec ego Bernardus de Rubi laudo et facio hec omnia promittens sub vigore sacramentum quod non exeam de insula Maioricarum in meis pedibus vel alicuius dictum sis solutis. Item, promitto tibi sub eodem sacramentum quos si aliqua \de bestiis, scilicet, omnibus tuis que ego teneri in tua comanda invenera unquam alii tempore reddam tibi vel tuis vel si in meo posse inveneris aliqua vel quod ego darem vel baratem vel venderem aliam sine consensu tui possis me inde demandare vel causam trahere. Testes G. de Cleriana, Berengarius de Sappatello et Bernardus [.]^c./

Testes Bernardus de Abrinis et Maimonus Unes et.

a. Segueix repetit annos. b. Part il·legible corresponent a una paraula. c. Part il·legible corresponent a una paraula.

Document 16

1242, agost, 19.

Carta de llibertat atorgada per Arnau Molins, procurador de G. Gall, a favor de Pere, batejat, després d'haver pagat 90 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 94, doc. 1>

XIII kalendas septembris.

Arnaldus Molendinis, procurator G. Galli, cum carta sic in eandem continetur per te ipsius et me profiteor et recognosco tibi Petro, babtizato dicti G. Galli, et tuis te venisse mecum ad compositionis et redemptionis tue. De qua redemptionis tenebas michi dare XC solidos melgarenses quos omnis habuisse profiteor et renuntio. Unde per me procuratorio nostre dum et pro ipso facio te liberum, et quitium et alforre et penitus alicuius a servitute dicti G. Galli et me sic quod mihi vel dicti G. Gallo vel alicui persone nomine ipsius vel meo aliquo non tenearis, immo possis ire, manere et redire ubique et faciendo omnes tuas voluntates cum omnibus rebus, sine omni exceptione vinculo et retencione quod in te vel tuis rebus non facio per me vel dictum G. Gallo vel ullius persone et cetera. Testes Petrus de Columbario et Berengarius Vitale.

Document 17

1242, agost, 20.

Contracte de parceria de 8 anys d'un hort que atorga Priam Figuera a Ali Alhuarani, sarraí de Berenguer de Palauet. Cens de 3 morabatins que haurà de pagar la meitat per Sant Pere i Sant Feliu d'agost i l'altre meitat per Nadal.

<ECR 342, foli 94, doc. 3>

Primianus Ficulnea cum presenti carta trado et comendo tibi Ali Alhuarani, sarraceno Berengarii de Palaciolo, et tuis ad bene laborandum et meliorandum hinc ad octo annos continuos et completos quedam ortum meum quam habeo iuxta molendinum hospitale et se tenet cum orto Berengarii de Palaciolo et cum orto Poncii et quam habeo ratione exovarii uxor mee Pelegrine. Totum dictum trado et comendo tibi per dictum terminum ad censum III morabatinorum de quibus solvas medietatem in festo Sancti Petri et Felice augusti et aliam medietatem in festo Natalis Domini annuatim per totum terminum et si forte tu dictum ortum antequam VIII anum sunt elapsi relinquere volueris quod possis facere et possis vendere expleta que in dicto orto fuerint et fructus arborum cuique velis te tamen solvere michi censu que michi solvere debueris totum^a anni quo ipsum michi anni et si fructus vel expleta retinere volero per quantum et alia [.]^b ibi dare velis quod possim facere sive vendas cuique volueris ut dictum. Et Ita per dictum terminum promittimus tenere, et habere ac possidere in pacem contra cunctos homines. Ad hec ego Ali convenio dictum censum [.]^c, ut dictum est, et dictum ortum pro posse me fideliter laborare et arbores et vites dicti orti omne [.]^d et mitere bene et fideliter bona fide et cetera. Testes J. de Sporlis et Poncius Porch.

a. Interliniat al damunt de *mensis* ratllat. b. Part il·legible corresponent a una paraula. c. Part il·legible corresponent a dues paraules. d. Part il·legible corresponent a una paraula.

Document 18

1242, octubre, 6.

Debitori que atorga Ali Almoyereni, sarraí, a favor de Barquera Daharo, jueu, de 46 besants d'argent, pagadors en 6 mesos. Empenyora dues arques d'aloè, diferents robes i coses diverses.

<ECR 342, foli 108, doc. 3>

Ali Almoyereni, sarracenus, debeo tibi Barcheta Daharon, judeo, et tuis \XLVI besancios/^a bonos argente fine et recti pensi, paccatuos hinc ad \VI menses/^b Obligo specialiter et trado tibi unem pignore duos achas dalhola et II alumines hamieth de XLV braxia qualibet. Item, I erter listat vert et vermel. Item, V bedeos mesni de Tilmise. Item, [.]^c aleherem cum dapidibus vermels et I quinze movayer que omnia teneas vero [.]^d Ita quod si in dicto termino non solve, possis vendere vel impignorare et inde recuperare omni debiti minus fallimentum super omnibus aliis bonis et cetera, et si teneo ultra voluntate promitto dare pro libra mense quod ipsum debitum teneo unum besancio et ante solve te inde non accipiere nisi unum besancio pro quolibet. Testes desuper.

a. Interliniat al damunt de XLVI solidos quisque [.] il·legible. b. Interliniat al damunt de uni menses ratllat. c. Part il·legible corresponent a una paraula. d. Part il·legible corresponent a una paraula.

Document 19

1242, octubre, 7.

Carta de llibertat atorgada per Esteve Sastre a favor de Bernat, batejat, i època d'haver rebut la seva talla de redempció de 70 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 108v., doc. 1>

Nonas octobris.

Stepanus Sartor cum presenti carta profiteor et recognosco tibi Bernardo, babtizado, et certis te solvisse michi integriter et in pace totam redemptionem quam michi dare promittit pro tallia vobis LXX solidos melgarenses. Unde renuntio eam per me et meos absolve te et facio te librem, quitium et alforre et penitus alienus a tua servitude sic quod possis ire, manere ubique ad omnes tuas voluntates faciendas cum omnibus rebus tuis sine vinculo et obstaculus alicuius; et renuntio, prout melius potest dici et intelligo ad tuum salvamento. Testes G. Giberti, et J. de Rexach et Bernardus Balester.^a

a. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 20

1242, octubre, 7.

Contracte de servei personal per un any pel qual Bernat Sans, batejat, es posa al servei de Joan Garcia, canviador, després d'haver comprat la seva llibertat.

<ECR 342, foli 108v., doc. 2>

Bernardus^a Sanciis, babtizatus, cum presenti carta profiteor tibi Johanni Garciae, camsor, et tuis te acomodasse michi ad opus redemptionis mee LXX solidos melgarenses. Unde promitto et bona fide convenio quod a presenti die quam presens scribitur carta ad unum annum stem tecum vel cum quo volueris et obediens cum fidelitate, humilitate et paciencie promitto quod infra hunc terminum non recedam a te hec cum volueris vel aliqui de tuo non asportare ultra tuam voluntate quod si fecero possis me capere ubique sicut tuum et reverti in tuum posse; et restituam tibi forifaturam et dies quibus causa infirmitatem vel modis aliis tibi deffecere et completo et servicio a non tibi dicto anuo sum solutus et quitius a te solutus sicut quod de dictis LXX solidos melgarenses me perdere non possis vel in causam trahere et si aufugero in eternum quicquid servero tibi de dicto anno sit amissum ad opus et revertar incipere annum predictum et servire, ut dictum est. Ad hec ego J. Garciae promitto tibi dicto Bernardo Sanciis quod per totum dictum terminum victum, et sanum, et infirmium et faciam opus tuum vestitui; obligo alter alteri omnia bona et cetera; et si forte volueris servire dictum terminum reddas michi dictos LXX solidos \et totum illud quod pro te expendido cedendo me inde sine sacramento [.]^b/ et sis de inde quitius a me et non tenearis michi de aliqui tamen et serveris dictum annum non possi tibi aliquid aliud petere aliquo modo. Immo promitto reddere instrumentum alforrie et presens instrumentum, obligo omnia bona et cetera. Testes desuper et J. Apis.^c

a. Segueix ratllat Sabi. b. Part il·legible corresponent a dues paraules. c. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 21

1242, octubre, 15.

Venda d'un esclau batejat anomenat Pere, atorgada per Jaume, batejat, ferrer, a Bernat Bassa, ferrer. Preu 40 sous melgoresos, segons els Costums de Mallorca.

<ECR 342, foli 113, doc. 4>

Jacobus, babtizatus, ferrarius, vendo tibi Bernardo Basse, ferrario, et tuis quedam babtizatum nomine Petrus que de meo posse extrahens et cetera. Precio XL solidos melgarenses, et teneare de eviczione. Super omnia bona ad Consuetudine Maiorice. Testes Berengarius de F. de Mila, et F. Oller, et G. Franchech F.^a

a. Instrument no ratllat amb línies verticals.

Document 22

1242, novembre, 8.

Afranquiment que atorga Bernat de Magalats a favor de Berenguer, batejat, que ja havia iniciat amb el seu germà Ramon de Magalats per 115 besants. Li manquen per pagar 60 sous i 5 quarteres de forment.

<ECR 342, foli 120v., doc. 3>

Bernardus de Magalats per me et meos profiteor et recognosco tibi Berengario, bapuzato condam Raimundi de Magalats, fratris mei, te venisse ad compositionem redemptionis tue cum dicto fratre meo, condam, pro CXV besantes de quibus solvisti totum superfluum exceptis L solidos et V quarterias frumentum pro quibus veni tecum ad compositionem de LXX solidos et X quarterias frumenti, quas dictas L solidos et V quarterias frumenti profiteor habuisse et renuntio. Unde per me et per omnes heredes et successores mei et dicti fratris mei facio tibi de omnibus predictis finem et cetera, faciendo et cedendo te liberum, quitium et alforre et penitus erectus de servi mei dictorum omnium honore mei et dicti fratris sic quod michi vel alicui per me vel accipio fratre me de aliquo non teneam. Immo possis ire, manere et redire ubique cum omnibus rebus tuis sine vinculo mei et ullius persone. Testes Arnaldus Muleti et Bernardus Basse <et> F. Bernardus de Brossa quod debemus reddere instrumentum cum dixerit dictus Bernardus de Magalats.

Firmavit dominus Episcopus et G. de Turricella, manumissores dicti Raimundi de Magalats.

Document 23

1242, desembre, 6.

Contracte de parceria atorgat per Berenguer de Montcada a Abraham Atugabi del rafal d'Abenxerif a Inca. Li entrega dues parelles de bous, la meitat de les llavors. Els fruits es repartiran a mitges.

<ECR 342, foli 131v., doc. 1>

Berengarius de Montecathano per me et meos trado et stabilio tibi Abraham Atugabi et tuis ad bene laborandum et meliorandum quoddam raal quod dicitur Abenxerif quod habeo per alodium franchum habeo in termino Inche \sicut modo totum honore tenuisti hunc usque/ hinc et trado tibi duo paria bovum cum reliis et aliis apparatibus bonum cum labores bene et fideliter dictum raal hinc ad duo expleta eius omnibus levata et collecta et teneas condirecta paramenta dictorum bovum sine mea missione totam, convenio mittere medietatem in semine necessaria dicta labora in hunc modum: quod de omnibus expletis terre et fructibus arborum quod Deus dederit in dicto honore, scilicet deducto missione de omni triturandi, des michi et meis fideliter medietatem et tui accipias aliam medietatem; scilicet de ficobus seccis et sportare et de oleo facto \et in vendemia/ intus dictam alqueriam sine aliqua missione; et de omnibus gallinis, scilicet de fructibus que Deus ibi dederit vel ibi fecerit, des medietatem et tu accipias aliam medietatem, si missiones ibi tot galle quantum tu ibi teneris; et de omni fructu bestiarum que de ibi tenebis, exceptis asina et fructum eorum asina, medietatem fidelis et tu accipias aliam; \et de omnibus apibus que ibi

sunt habeam medietatem et de fructibus eorundem des scilicet medietatem et tu accipias aliam/ et hec omni predictam convenio per totum dictum terminium facere, habere et tenere sine contradictione alicuius persone et in capite termini reddas michi dictum honorem et dictus boves et relias et alia paramenta que ibi trado et guaretum ad complementum dictorum duorum par bovem de tribus utilibus arata in hunc modum quod si boves morte sua et sine culpa tua obierint^a ego restituam, scilicet si culpa tui obierint \et amissi fuerint/ tu restituire. Ad hec ego Abraham predictos et meos promitto tibi dicto Berengario dictum honorem per dictum boves et vineas et arbores fideliter laborare et tenere et custodire et exermare et fodere et parte tuam ut dictum est fideliter dare et alia omnia attendere et complere et esse fideles et legales; obligo omnia bona ubique et cetera et morgonare et cetera. Testes Bernardus de Rubi, et Raimundus de Calidis, et Petrus Venrel et Bertrandus de Cumba.

a.Segueix ratllat amissi fuerint.

Document 24

1243, gener, 8.

Contracte de servei personal pel qual Jaume, batejat, ferrer, es posa al servei de Garcia Ferrer i la seva muller durant 5 anys.

<ECR 342, foli 139v., doc. 4>

VI idus januarii.

Jacobus, bapuzatus, ferrer, cum presenti carta gratis et spontanea voluntate promitto et bona fide convenio tibi Garcie Ferrario et uxore vestre Raimundete et vestris quod a presens die quam presens scribitur carta ad V annos continuos et completos stem tecum et serviam tibi cum fidelitate, humilitate^a et paciencia, obediendo tuis preceptis tocuis que volueris per totum dictum terminium faciendo me hominem tuum proprium per dictum terminium. Promittens quod infra hunc terminium a te non recedam ultra voluntate tuam vel aliquid de tuo non asportare quod si facere quod Deus volit possis me tanquam servam sive hominem tuum ubique et reverti in tuam posse vel cuiusdem volueris et ego tenere tibi restituire forifacturam et dies et cetera dando tibi plenum posse quod per dictos V annos servendos possis me vendere dare ipsis et alienare cuique persone chrispiane volueris sine conditione mei vel alicuius persone. Ad hec ego Garcia Ferrer et uxor Raimundeta laudans hec promittimus tibi^b dicto Jacobo et per dictum terminium damus tibi victum et vestitum prout te decuerit et colam te sanum et infirmium et promittimus tibi quod si aliqua persona te demandaverit vel in causam traherit vel aliquam ratione debitorum aliquorum que tu debes alia ratione aliqua opus me aliquibus vel aliqua alia ratione usque in diem presentem convenimus nos ponere ante te et pro te respondere in curia et extra curia et satisfacere omnes iuste querelantibus. Tamen si infra dictos V annos mecum composuis facta compositione inter me et te vel a te michi servitis V annos dictum sis libre, quitius et alforre sic quod michi vel alicui pro contradictione nostri vel alicuius persone tibi de aliquo decetero non tenearis. Immo possis ire, manere et redire ubique ad tuam voluntatem sine contradictione nostri vel alicuius persone. Ita tamen quod si de presente die, quam presens scribitur carta, mante tu in aliqua comisis vel ratione tui debitum tui alicui nos solvere oportuerit vel dampnum aut gravamine feci ratione tuum tu nobis

causa restituendi tenearis. Obligamus tibi omnia bona nostra. Et ego Jacobus similiter obligo bona nostra et cetera. Testes Raimundus de Montepessulano et Bernardus Basa.^c

a. *Segueix repetit humili.* b. *Segueix repetit tibi.* c. *Instrument no ratllat amb tres ratlles verticals.*

Document 25^a

1243, gener, 10.

Àpoca que atorga Ramon Salmater a favor dels cònjuges Mahomet Assatgi i Axa de 200 sous melgoresos que corresponen a la redempció de Maria, filla d'Axa. Resten per pagar 150 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 141v., doc. 2>

Raimundus Salmater profiteor tibi Mahomet Assatgi et Axe, uxori tue, et Mariam, filia dicte Axe, nos solvisse michi CC solidos melgarenses de illis CCCL solidos pro quitius esse mecum de redemptione Mariem. Unde sum paccatus renuntio de eisdem CC solidos facio finem et pactum de non petendo, salvis CL solidos melgarenses qui remanent ad solvendum de dicta redemptione et cetera, prout melius potest dici et cetera. Testes Petrus de Plano et J., arrom.^b

a. *Al marge esquerre l'abreviatura pa de paccata.* b. *Instrument no ratllat amb tres ratlles verticals.*

Document 26

1243, febrer, 19.

Comanda mercantil que atorguen Domènec de Caldes, Farrag de Saragossa i Abdellà Alfenequi de Lleida, sarraí, a Berenguer de Briansó de 55 sous melgoresos que es comprometen a pagar en tornar del viatge a Bugia.

<ECR 342, foli 160, doc. 4>

Dominicus de Calidis, Farrag de Saragossa et Abdella Alfenechi de Ylerda, sarraceni, debemus uterque pro toto tibi Berengario de Brianson et tuis LV solidos melgarenses paccaturos in reditu praesentis viatico quod modo facimus in Bogeam in ligno Morelli vel ad sabut salvos in terra, super omnia bona mea ubique, si quod alter nostrum pro alterio in hec non valemus excusare rationi iuri et cetera. Testes J. de Calidis et Petrus de Plano de Martorello.

Document 27

1243, febrer, 23.

Debitori de 13 lliures melgoreses que atorguen els cònjuges Jaume Ferrer, batejat, i Guillemona a favor de Barqueta d'Araron, jueu. Es comprometen a retornar el préstec al cap d'un any i un mes, a raó de 20 sous melgoresos, si no compleixen es compromenten a pagar 5 sous melgoresos de multa cada mes.

<ECR 342, foli 162, doc. 2>

Jacobus Ferreri, babtizatus, et uxor Guillemona uterque pro toto debemus tibi Barcheta^a de Aron, judeo, et tuis XIII libras melgarenses quos habeo profiteor renuntio paccavisse profiteor et promitto hinc ad unum annum et mense. Ita videlicet quod quolibet mense per totum terminum predictum XX solidos melgarenses in solutione dicti debito. Et nisi complebimus tibi quolibet mense dictos XX solidos in forte dicti debito convenio dare nomine pene V solidos melgarenses quolibet mense. Obligo omnia bona nostra. Et hec ambo juramus nisi quantum et cetera. Testes Petrus Comes et J. Aragones <et> Martinus Periz, babtizatus.

a. La primera línia està ratllada i al damunt dampnata fuit et non facta mandato partium et Barchete specialiter.

Document 28^a

1243, febrer, 23.

Comanda de 13 lliures melgoreses que reconeix tenir Guillem Ferrer del seu germà Jaume i la seva muller Guillema les quals va utilitzar per redimir-se de l'Infant. Per retornar el deute es posa al servei dels cònjuges.

<ECR 342, foli 162, doc. 3>

Guilellmus Ferrer profitemur et recognoscimus tibi Jacobo, fratri meo, et tuis et ex uxori tue Guillellme et tuis me habuisse et recepisse in tua comendatione XIII libras melgarenses \de quibus me redium et absolvistis me de Vinolis et vestris de posse domini Infantis/ quas convenio tibi solvo sicut Deus michi dedit ad lucrandum promittendo tibi et tuis quod aliquid non tanquam neque expedam de illo quod Deus michi dederit ad lucrandum reducto me tantummodo victu et vestitu quod michi debes dare tantummodo. Immo in vestrum posse mitto totum integre et in pace tandiu quosque de dictis XIII libras melgarenses sis voluntate vestre et soluti promitto quod non exeam de domo tua neque iamdicta in aliquo loco sine voluntate vestra vel edam sive bibam cum aliquibus aliis quousque sis solutis de predictis et singulis quod vis fecero possis stanti me mittere in ferris. Et obligo persona me et omnia bona mea ubique. Et hec juro et cetera promitto, sub vigore sacramentum, quod non exeam de insula vel Civitate Maiorice in meis pedibus vel alienis quisque sis paccatus. Testes Bernardus de Pugelariis et Petrus Vives, Arnaldus Burgeti <et> Petrus Comes.

Juravit G., uxor quondam Jacobi F., in posse Aris Ivaynes, vicarii Maiorice, tutrix legitime infantum cum dicto Pocobo et sit et dixit per sacramentum quod amisserat hec instrumentum. Unde dictus Ariz Ivanes, vicarius predictis, mihi Petro Romei, notario, hec instrumentum reperare XI kalendas aprilis anno Domini MCCXLVIII, presentibus Raimundus de Berga, Petrus Balsa, Vincencius de Xea, Berengarius de Ruppe et G. de Podio. Firmavit Aris Ivaynes, vicarius predictis.

a. Al marge esquerre debet [...] denarios.

Document 29

1243, febrer, 27.

Talla que Berenguer de Cervera, Savardona i Garcia Ferrer atorguen a Jaume, batejat de Garcia Ferrer. Per guanyar la llibertat Jaume es compromet a servir-los durant 4 anys.

<ECR 342, foli 163v., doc. 2>

Jacobus, bapuzatuzatuz Garcia F., cum presenti carta \unde profiteor me vendisse et tradidisse ad compositionem super omnibus que pro me et redemptionem solvistis et dedistis et facta venditione/ promitto et bene fideliter et convenio Berengario de Cervaria, et uxor Savardona et Garcia Ferrarie, dicto domino meo, de preterito Carniprivio Quadragesimo usque ad quatuor annos continuos et completos stem vobiscum et serviam vobis vel quibusque velunt et servam vobis cum fidelitate, humilitate obediendo tuis preceptis, die ac nocte, secundum posse nostri. Promittens quod infra hunc terminum ultra voluntate tuam non recedam vel aliqui de vestro non defferam vel de illo quod lucratus fuero nisi cum volueris in dicto termino quos si fecero quod Deus volit possitis me capere ubique et restituire in tuum posse vel cui volueris et mittere si volueritis in ferris vinculis ad hec quod restituas dies quibus infirmium vel fugam vel modis aliis vobis deffecero et restituire forifacturam totum illud quod vobis oportuerit solvere si alia pro me si comissero aliquibus personis; obligo omnia bona et juro et hec juro. Ad hec nos frater Berengarius, et uxor Savardona et Garcia promittimus tibi dicto Jacobo per dictum terminum victum et vestitum sicut te decuerit, et colemus te sanum et infirmium; obligo omnia bona mea et facto servicio vel cui velis de dictis IIIIor annos a me vobis et hiis omnibus completos annis sis libre et quitius, et libre et absolutus sit quod nobis vel aliis pro vobis de aliquo de inde non tenearis, immo tamen cum omnibus rebus et tuis posse inde manere et redere ubique sine conditio nostrum et nostrorum, sicut de dictis IIII annis ultra aliqua instrumenta que de tu habens et esse inter nos et te tibi obee non valeant immo cassa et vana sint nullum valorem optineat. Testes Berengarius F., G. Vite, Bernardus Spanolis, et Arnaldus Ticionis et Berengarius Pereyo.

Document 30

1243, març, 9.

Venda dels drets que els cònjuges Garcia F. i Ramona tenen sobre Jaume, batejat, a favor de fra Berenguer de Cervera, preceptor de l'Hospital de Sant Andreu. Preu 60 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 167, doc. 4>

Garcia F. et uxor Raimunda cum presenti carta assenssu et voluntate Jacobi, bapuzatuzatuz nostri, damus et concedimus tibi \frater/ Berengarii de Cervaria, preceptori hospitale Sancte Andree, et vestris totum debemus ius et dominum et dominium que nos habemus vel habere debemus in predicți bapuzatuzati. Ita quod dictum de omnibus de quibus michi tenebatur aliis ratione vel causa tibi in omnibus teneatur cedendo tibi super ipso omnia jura mea, reales et personales, quascumque habemus vel habere

debemus contra dictum babtizatus, prout melius potest et dici et cetera. Pro hanc concessione profiteor habuisse a te LX solidos melgarenses et sic paccatus, renuntio, et si plus valet et plus ab ipso iure que in diem habemus habere tibi remitimus; obligo omnia bona mea de omnibus et cetera. Testes G. Urtiz <et> Lupus Examen.

Document 31

1243, març, 10.

Venda de la meitat dels drets sobre Jaume, batejat en altre de temps de Garcia F., que fra Berenguer de Cervera, comenador de l'Hospital de Sant Andreu a Mallorca, atorga a favor de Ramon de Costogia. Preu 60 sous melgoresos.

<ECR 342, foli 167v., doc. 3>

Frater Berengarius de Cervaria, comendator Hospitale Sancti Andree in Maiorice, assensu et voluntate Jacobi, babtizati *condam* Garcia F., cum presenti carta per me et meos dono, concedo et in presenti trado tibi Raimundus de Costogia et tuis medietatem tocius illius juris et dominium que habeo in predicto babtizato, tam ratione concessionis ab imponet michi facte quam ratione concessionis a dicto G. F., de parte quam in eadem habebat michi facte quam modis aliis. Ita quod decetero habeamus dictum babtizatus medium pro medio et quicquid ab ipso habuimus vel pro ipso vel ratione ipsius habeamus medio pro medio et dividamus pro hanc concessione. Accipio a te LX solidos melgarenses et sum paccatus, renuntio, et si plus valet ius quod tibi eodem totum illud plus tibi dono et remitto et cetera. Et tenere de evicione super omnia bona et cetera. Ita quod dictus babtizatus maneat, eat et ad voluntate Dei et ad fortunam ubique nostrum. Testes Raimundus de Litrano, et Bertrandus de Casella et Petrus de Sancto Felice.^a

a. Instrument no ratllat amb tres ratlles verticals.

Document 32

1243, abril, 17.

Donació que atorga Bernat de Puiget al seu germà Pere de Bages, clergue, de la meitat que té de l'esclau Abraham. L'altre meitat és de Pere Escrivà.

<ECR 342, foli 195, doc. 2>

Bernardus de Podiolibus gratis et spontanea dono tibi Petro de Bagis, clerico fratri meo, totam meam medietatem quam habeo in illo sarraceno albo nomine Abraham, sartore, in quo Arnaldo Scriptor habet aliam medietatem. Quam meam medietatem dono tibi titulo donationes ad tuas voluntates faciendas, sine aliquo vinculo et redemptione et cetera. Testes Raimundus de Cinta de Mari, et Petrus Bovis et F. de Turre.^a

a. Instrument no ratllat amb tres ratlles verticals.

Document 33^a

1243, abril, 28.

Comanda per a custodiar ovelles, cabres i l'esclau Asmet de Bocheyram que atorga Bernat de Sacristà, canonge de Mallorca, a favor de Ramon Totzó. Per la feina de guardar el bestiar li entrega 80 sous.

<ECR 342, foli 199, doc. 1>

Bernardus de Sacrista, Maiorice canonicus, cum presenti carta trado et comendo tibi Raimundo Totzo et eius^a ad bene custodiendum CXC oves de maioribus, et LXXII agnos, et XXX\IIII/ capras de maioribus et XXII edos que omnia custodire habemus fideliter similiter ac quoddam sarraceno nomine Asmeth de Bocheyram que tibi trado. Ita quod tu facias eidem sarraceno opus suum comendi et induendi in hunc videlicet modum: quod teneas et custodias dictum bestiare L proxime kalendas may ad unum annum toti completum. Ita quod pro logerio sive custodia dicti bestiare dabo tibi LXXX solidos de quibus solvam medietatem incontinenti medietatem et alia medietatem in Carnibus primo^b venturo, obligo omnia bona. Ad hec ego Raimundus de Tozo predictis hec bestiare recipiens promitto vobis dicto Bernardo Sacrista dictum bestiare fideliter custodire et dictum bestiare in dicto terminio reddere, tamen si infra hunc termini aliqua dictarum bestiarum obierint vel amissi fuerit convenio integrare tibi ad Consuetudine insula et fideiussoris dono Raimundo de Berga, obligo omnia bona et cetera et bona fide et legale inde tibi portare et cetera; et hec juro ego Raimundus de Totzo. Testes Paschale de Monteacuto et Pons de Podiocervario.

a. La primera línia ratllada i al damunt dampnata fuit et non facta mandato Bernardus de Sacrista presentibus G. Jay et fratrem suorum. b. Segueix repetit primo.

Document 34

1243, maig, 19.

Debitori de 95 sous melgoresos que atorguen els cònjuges Pere Egidi i Elisenda a Bertran d'Ululla. Es tracta del que resta per pagar de la redempció de Pere Egidi, altre temps batejat de Bernat d'Ululla, avi de Bertran. Convenen a pagar-los en dos terminis.

<ECR 342, foli 206v., doc. 1>

Petrus Egidi et uxor Berengaria uterque pro toto debeam tibi Bertrando de Uluya et tuis^a XCV solidos melgarenses qui remanent ad solvendum de redemptione mei Petri Egidii qui fui, condam, babtizati Bernardi de Uluya, avunculi tui, cuius procurator tu est cum carta sicut eadem continetur; quos convenimus solvere ita scilicet L solidos melgarenses in primo venturo festo Sancta Margarita et residuos XLLV solidos melgarenses in primo venturo festo Natalis Domini, sine omnia dilacione et cetera, super omnia bona nostra. Testes Bernardus de Spina, et Bernardus Martino et Bernardus de Ulugia et hec ambo nos ambo debitores juramus.

a. La primera línia ratllada i al damunt dampnata et non facta mandato Bertrandi Dulygia et est solutus. Tetis Espina.

Document 35

1243, juny, 20.

Certificació que Pere de Pla i Arnau de Trens són testimonis que Abdellà Almerrini, sarraí, és lliure i així era considerat per Nuno Sanç, i pel batlle F. d'Olzet, difunts.

<ECR 342, foli 211, doc. 2>

Petrus de Plano <et> Arnaldus de Trens cum presenti carta testificamur in nostra legalitate coram Deus et hominus quod audivimus et audiviunt multores quod dominis Nuno Sance tenebat te pro Abdella Almerrini, sarracenum, pro alforre et baiulus suos F. de Olzeto, condam, similiter sic quod aliud provinculum non faciendis de domino Nuno vel suis secundum nostrum scient vel facere tenebaris nisi sicut alii sarracenum alforre tenebant vel tenentur facere et hec videvimus et audivimus. Testes Bertholomeus Laboratori et Paschale de Monteacuto.

Document 36

1243, juliol, 29.

Àpoca de 4 lliures melgoreses que atorguen Farag, sarraí de Lleida, Alfanach, sarraí de Lleida a Abdellà Abenbaci, tintorer sarraí, i a Maria muller seva. Per raó del préstec de Jafie Alcabeti, jueu, pel deute de 62 lliures que els sarraïns tenien amb Domènec de Caldes.

<ECR 342, foli 217, doc. 1>

III kalendas augusti.

Xarag, Sarracenus de Yllerda, et Alfonech, sarracenus eiusdem locum, profitemur tibi Abdelle Abenbaci, tintorario sarraceno, et uxor tue Mariem solvisse nobis meo integriter et in pace quatuor libras melgarenses, ratione partis debiti contingente Jafie Alcabeti, judei, quod debitum erat LXII libras quas debebamus nos ambo de Dominicus de Calidis, condam, defferit et dicti Jafia, judeus, uterque pro toto Renovardo de Malo Boscho, sicut in carta debiti continetur [.]^a, quia sum paccatus de eisdem IIII libras melgarenses faciamus vobis et dicto Jafie bonum finem et pactum de non petendo, prout melius potest dici et cetera. Testes Johannes de Calidis, Petrus Mercer <et> Petrus Andree de Abadenchis.

a. Part il·legible corresponent a una paraula.